

Excursie naar de Kortenhoefse Plassen in 1982

Op 5 juni 1982 bracht het "Nederlands Arachnologisch Gezelschap SPINED" een bezoek aan de Kortenhoefse Plassen, voorzover dit gebied bereikbaar is vanaf het Oppad. Dit voetpad loopt van Kortenhoef in ZO-richting, dwars door het hele gebied, door moerasbosjes, langs open water met oe-vervegetatie en door weilanden. Van zeven personen werd na afloop verslag ontvangen over de door hen verzamelde spinnen. Het aantal deelnemers aan de excursie was groter.

De terreinen langs het Oppad behoren, voorzover het moerasbos en open water betreft, merendeels aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. De graslanden zijn veelal verpacht of in particuliere handen.

Er werden 79 soorten spinnen verzameld in de diverse biotopen. De determinaties werden door de verzamelaars zelf verricht. Wel vond incidenteel nog overleg plaats over moeilijke gevallen of werd er geattendeerd op mogelijk onjuiste determinaties, waarna deze herzien konden worden. De hieronder volgende lijst van verzamelde soorten is een samenvatting van alle ingeleverde gegevens. De lijst bevat weer enkele interessante vondsten, die verderop worden toegelicht. Daarnaast is er ook een poging gedaan een overzicht te geven van de soorten per biotoop, maar aangezien niet iedereen precies hetzelfde biotoop bemonsterde en dit ook niet altijd goed omschreef, dient men in dat overzicht niet meer dan een benadering te zien.

Alle gegevens zullen worden opgenomen in het bestand van de European Invertebrate Survey Nederland.

Lijst van verzamelde soorten (aantallen weergegeven als absolute verhoudingen ♀/♂)

CLUBIONIDAE

Clubiona compta C.L.K. (1/0)
Clubiona lutescens Wst. (8/4)
Clubiona pallidula (Cl.) (1/0)
Clubiona phragmitis C.L.K. (2/2)
Clubiona reclusa Cbr. (5/1)
Clubiona stagnatilis Kulcz. (1/0)

THOMISIDAE

Oxyptila praticola (C.L.K.) (0/1)
Philodromus rufus Wlk. (1/0)
Tibellus maritimus (Mg.) (1/0)
Xysticus cristatus (Cl.) (0/1)
Xysticus ulmi (Hahn) (2/1)

LYCOSIDAE

Pardosa amentata (Cl.) (17/2)
Pardosa prativaga (L.K.) (2/0)
Pirata hygrophilus Th. (7/6)
Pirata latitans (Blw.) (1/1)
Pirata piraticus (Cl.) (13/8)
Trochosa ruricola (DeG.) (11/1)

THERIDIIDAE

Achaearanea lunata (Cl.) (4/1)
Anelosimus vittatus (C.L.K.) (2/0)
Enoplognatha mordax (Th.) (1/0)
Enoplognatha ovata (Cl.) (18 juvs)

Theridion instabile Cbr. (4/2)
Theridion pallens Blw. (2/0)
Theridion pictum (Wlk.) (1/1)
Theridion tinctum (Wlk.) (1/0)
Theridion varians Hahn (9/2)

TETRAGNATHIDAE

Meta mengei (Blw.) (11/18)
Meta marianae (Scop.) (1/1)
Pachygnatha clercki Snd. (8/3)
Tetragnatha extensa (L.) (2/1)
Tetragnatha montana Sim. (61/61)
Tetragnatha nigrita Lendl (12/2)
Tetragnatha obtusa C.L.K. (1/0)

ARANEIDAE

Araneus cornutus Cl. (1/0)
Araneus cucurbitinus Cl. (0/1)
Araneus opistographus Kulcz. (0/1)
Araneus patagiatus Cl. (1/0)
Zilla diodia (Wlk.) (1/0)

THERIDIOSOMATIDAE

Theridiosoma gemmosum L.K. (4/1)

ERIGONIDAE

Ceratinella scabrosa (Cbr.) (1/0)
Diplocephalus permixtus (Cbr.) (1/0)

<i>Diplocephalus picinus</i> (Blw.)(12/2)	<i>Agyneta subtilis</i> (Cbr.)(5/2)
<i>Erigone atra</i> (Blw.)(1/0)	<i>Bathyphantes approximatus</i> (Cbr.)(4/2)
<i>Erigonella ignobilis</i> (Cbr.)(0/1)	<i>Bathyphantes gracilis</i> (Blw.)(15/1)
<i>Gnathonarium dentatum</i> (Wid.)(6/4)	<i>Bathyphantes nigrinus</i> (Wst.)(7/1)
<i>Gongylidium rufipes</i> (Snd.)(21/9)	<i>Bathyphantes parvulus</i> (Wst.)(1/0)
<i>Hypomma bituberculatum</i> (Wid.)(1/1)	<i>Kaestneria pullata</i> (Cbr.)(0/1)
<i>Lophomma punctatum</i> (Blw.)(3/0)	<i>Lepthyphantes obscurus</i> (Blw.)(2/1)
<i>Maso sundevalli</i> (Wst.)(12/12)	<i>Lepthyphantes pallidus</i> (Cbr.)(1/1)
<i>Minyrioloides trifrons</i> (Cbr.)(17/4)	<i>Lepthyphantes tenuis</i> (Blw.)(0/1)
<i>Oedothorax fuscus</i> (Blw.)(1/0)	<i>Lepthyphantes zimmermanni</i> Bertk.(0/2)
<i>Oedothorax gibbosus/tuberosus</i> (Blw.)(10/4)	<i>Linyphia triangularis</i> (Cl.)(0/1)
<i>Pocadicnemis pumila</i> (Blw.)(1/0)	<i>Maro minutus</i> (Cbr.)(0/1)
<i>Tapinocyba insecta</i> (L.K.)(1/0)	<i>Microlinyphia impigra</i> (Cbr.)(4/0)
<i>Tmeticus affinis</i> (Blw.)(1/1)	<i>Microlinyphia pusilla</i> (Snd.)(0/1)
<i>Walckenaera cuspidata</i> (Blw.)(1/0)	<i>Microneta viaria</i> (Blw.)(6/0)
LINYPHIIDAE	<i>Neriere clathrata</i> (Snd.)(5/4)
<i>Agyneta cauta</i> (Cbr.)(1/0)	<i>Neriere montana</i> (Cl.)(8/0)
<i>Agyneta conigera</i> (Cbr.)(1/1)	<i>Neriere peltata</i> (Wid.)(8/0)
<i>Agyneta ramosa</i> Jacks.(14/0)	<i>Oreonetides abnormis</i> (Blw.)(0/1)
	<i>Taranucnus setosus</i> (Cbr.)(1/1)

Behandeling soorten

Afgaande op de verzamelde exemplaren komen de volgende soorten "algemeen" in de Kortenhoefse Plassen voor: *Clubiona lutescens*, *C. phragmitis* en *C. reclusa*, *Pardosa amentata*, *Pirata hygrophilus* en *P. piraticus*, *Trochosa ruricola*, *Achaearanea lunata*, *Enoplognatha ovata*, *Theridion instabile* en *T. varians*, *Meta mengei*, *Pachygnatha clercki*, *Tetragnatha montana* en *T. nigrita*, *Theridiosoma gemmosum*, *Diplocephalus picinus*, *Gnathonarium dentatum*, *Gongylidium rufipes*, *Maso sundevalli*, *Minyrioloides trifrons*, *Oedothorax gibbosus/tuberosus*, *Agyneta ramosa* en *A. subtilis*, *Bathyphantes approximatus*, *B. gracilis* en *B. nigrinus*, *Microlinyphia impigra*, *Microneta viaria*, *Neriere clathrata*, *N. montana* en *N. peltata*.

De overige soorten werden in kleine aantallen gevangen.

Van de *Clubiona*-soorten zijn *C. pallidula* en *C. compta* niet duidelijk vochtminnend. Van de Thomisidae is *Xysticus ulmi* meer dan de andere soorten aan vochtige habitats gebonden. De *Pirata*-soorten kwamen alle van geëxponeerd terrein, zonder boom- of struiklaag.

Theridiidae: de vondst van een ♀ van *Enoplognatha mordax* is interessant, omdat de soort vrij zeldzaam is. Een duidelijke biotoop voorkeur is uit de literatuurgegevens niet af te leiden: tussen zoutminnende vegetatie (!), maar ook in het binnenland tussen lage planten. Dit exemplaar kwam van een schraallandje met veel veenmos. Overigens is "De Kromme Rijn bij Utrecht", de typevindplaats van *E. mordax*, hier niet eens zover vandaan.

Theridion instabile is een zeldzame soort van moerassige habitats met, naar het zich laat aanzien, een zuidelijke verspreiding. Voor zover bekend was dit de eerste Nederlandse vondst, in ieder geval bestaat er geen eerdere literatuurvermelding. Drie weken later (27 juni 1982) verzamelde Aart Noordam nog eens 5♀ in Ankeveen onder uit een enorme pol van *Carex paniculata* L.

Van de *Tetragnatha*-soorten is *T. montana* de meest algemene gebleken. Net als *T. extensa* en *T. nigrita* is dit een vochtminnende soort. *T. montana* heeft, volgens Wiehle (1931), een voorkeur voor beschaduwde plaatsen, *T. nigrita* eveneens, terwijl *T. extensa* meer geëxponeerd wordt aangetroffen. De vangstgegevens ondersteunen dit niet helemaal, maar er is wellicht niet speciaal op geteld.

Het aantal bekende vindplaatsen van *Zilla diodia* in ons land is klein. Een duidelijke voorkeur voor een bepaald biotoop is er blijkbaar niet. Een opgave van Schenkel (1925) uit een broekbos in Oost-Pruisen doet nog het meest aan de omstandigheden van de Kortenhoefse Plassen denken, maar andere literatuuropgaven maken melding van heide, struiken en bomen (Locket & Millidge, 1953), en een voorkeur voor naaldhout (Wiehle, 1931).

Na de vondst van *Theridiosoma gemmosum* in de Bruuk in 1980 is dit de tweede gedocumenteerde vindplaats. Het is ook helemaal het biotoop waar deze soort thuishoort: vochtige, beschaduwde plaatsen in de buurt van open water. De soort is stellig algemener dan de zeldzame Nederlandse waarnemingen doen vermoeden, een gevolg van de geringe afmetingen en de verborgen levenswijze.

Over de Erigonidae valt niet veel op te merken. Blijkbaar voelen *Diplocephalus picinus*, *Gongylidium rufipes*, *Maso sundevalli* en *Oedothorax gibbosus/tuberosus* zich uitstekend thuis in de vochtige strooisellaag van de moerasbosjes. *Gnathonarium dentatum* en *Minyrioloides trifrons* werden vooral in meer geëxponeerde oevervegetatie en in schraalland verzameld. *Erigonella ignobilis* kan zeldzaam genoemd worden.

Wat betreft de Linyphiidae valt het relatief grote aantal exemplaren van vier soorten uit het geslacht *Agyneta* op. Ze werden vrijwel alle in de moerasbosjes verzameld. Van *A. ramosa* bestond nog geen Nederlandse opgave in de literatuur. Voor *A. conigera* lijkt het biotoop allerminst te kloppen; voor deze soort wordt bodemstrooisel in loof- en coniferenbossen genoemd, dus in veel drogere terreintypen.

Lepthyphantes obscurus kan minder algemeen genoemd worden. Volgens Wiehle (1956) wordt de soort vooral op, of eigenlijk onder lage takken van, naaldhout gevonden, een situatie, die zich in dit gebied niet voordeed. Ze kwam in de Kortenhoefse Plassen in moerasbos voor.

Maro minutus is een verre van algemene vochtminnende soort.

Taranucnus setosus werd verzameld in schraalland en uit strooisel en mos in een elzenbosje. We kennen deze soort in ons land inmiddels uit een aantal vindplaatsen.

Overzicht soorten per biotoop

Moerasbosjes

In dit type biotoop werden de volgende soorten aangetroffen: *Clubiona lutescens*, *C. pallidula*, *C. reclusa*, *Oxyptila praticola*, *Philodromus rufus*, *Achaearanea lunata*, *Anelosimus vittatus*, *Enoplognatha ovata*, *Theridion instabile*, *T. pictum*, *T. tinctum*, *T. varians*, *Meta mengei*, *Tetragnatha montana*, *T. nigrita*, *Theridiosoma gemmosum*, *Ceratinella scabrosa*, *Diplocephalus picinus*, *Erigonella ignobilis*, *Gongylidium rufipes*, *Maso sundevalli*, *Minyrioloides trifrons*, *Oedothorax gibbosus/tuberosus*, *Tapinocyba insecta*, *Agyneta conigera*, *A. ramosa*, *A. subtilis*, *Bathyphantes nigrinus*, *Lepthyphantes obscurus*, *L. pallidus*, *L. tenuis*, *L. zimmermanni*, *Linyphia triangularis*, *Maro minutus*, *Microneta viaria*, *Neriene clathrata*, *N. montana*, *N. peltata* en *Oreonetides abnormis*.

Als bewoners van de oevervegetatie werden aangegeven: *Clubiona lutescens*, *C. phragmitis*, *Pardosa amentata*, *Pirata hygrophilus*, *Pachygnatha clercki*, *Tetragnatha montana*, *Araneus cornutus*, *Minyrioloides trifrons* en *Agyneta cauta*.

Een aan de Oostzijde gelegen schraalland met grassoorten, *Carex*-soorten en veel kruiden werd door een aantal mensen bemonsterd: *Clubiona stagnitilis*, *Pirata hygrophilus*, *P. latitans*, *P. piraticus*, *Enoplognatha mordax*, *Erigone*

atra, *Gnathonarium dentatum*, *Hypomma bituberculatum*, *Minyrioloides trifrons*, *Oedothorax gibbosus/tuberosus*, *Bathypantes approximatus*, *B. gracilis*, *Microlinyphia impigra* en *M. pusilla*.

Samenvatting

Een excursie van één dag kan niet meer dan een momentopname zijn. Toch is het altijd weer opvallend hoe een klein aantal mensen een groot aantal soorten in zo korte tijd bijeen kan brengen, daarmee een beeld gevend van de diversiteit van de fauna in het bezochte terrein. De excursie naar de Kortenhoefse Plassen heeft een aardig, zij het verre van volledig, beeld gegeven van de spinnenfauna van één van onze Vechtplassen in de maand juni. Naast het algemene beeld zijn de zeldzaamheden van belang: *Enoplognatha mordax*, *Theridion instabile* (nieuw voor de fauna), *Theridiosoma gemmosum*, *Erigonella ignobilis*, *Agyneta ramosa* (nieuw voor de fauna) en in mindere mate ook *Zilla diodia*, *Lepthyphantes obscurus* en *Maro minutus*. Het zou interessant zijn ook de andere Vechtplassen eens te onderzoeken, en dan ook in andere jaargetijden.

Literatuur

Locket & Millidge, 1953, British spiders, vol. 2. Schenkel, 1925. Die Spinnenfauna des Zehlaubruches, Schriften physikalisch-ökonomischen Gesellschaft Königsberg, 64: 88-143. Wiehle, 1931, Araneidae, in Tierwelt Deutschlands, vol. 23. Wiehle, 1956, Linyphiidae, in Tierwelt Deutschlands, vol. 44.